

najmä *Science Teaching in Schools in Europe*⁹, sa v tejto publikácii nájdu občas aj *nejasnosti spojené s definovaním pojmov, ich významu*. Napríklad na strane 43 je pri *mieste tímovej práce* za Slovensko vyznačené, že sa vyžaduje vo všetkých sledovaných oblastiach (spolupráca pri rozvoji školy, spolupráca pri plánovaní vzdelávania/vzdelávacieho programu, medzipredmetová spolupráca, spolupráca pri internom hodnotení školy aj žiakov). V publikácii však nie je jasné, kto a ako spoluprácu vyžaduje.

Paulína Koršňáková

Rogers, A.: Non-Formal Education: Flexible Schooling or Participatory Education?

Hong Kong: Comparative Education Research Centre, 2004, ISBN 962-8093-30-4, 316 s.

Publikácia Alana Rogersa *Neformálna edukácia: Flexibilné vyučovanie alebo participatívna edukácia?* predstavuje zásadnú súhrnnú analýzu problematiky neformálnej edukácie v súčasnosti. Je výnimočná nielen tým, že poskytuje medzinárodnú komparáciu teoretického vývoja, chápania a praktickej realizácie neformálnej edukácie, ale aj tým, že autor predkladá vlastnú teóriu neformálnej edukácie pre súčasnosť, či prognózuje ďalšie možnosti vývoja a uplatnenia tohto konceptu v budúcnosti.

Publikácia je tematicky členená do štyroch častí. V prvej časti sa autor venuje kontextu, v ktorom sa zrodil pojem a idea neformálnej edukácie. Vo všeobecnosti možno povedať, že to bolo v čase, kedy sa začalo široko debatovať o kríze formálnej edukácie a objavili sa snahy reformovať či dokonca výzvy zrušiť vyučovanie. Hoci by sa mohlo zdať, že neformálna edukácia je predovšetkým reakciou na zlyhávajúce systémy vzdelávania v „západnom svete“, treba uviesť, že s týmto pojmom sa stretávame najskôr pri reformných snahách vo vzdelávaní v rozvojových krajinách. Tieto snahy sú reprezentované dvomi skutočnosťami: *1. presun od deficitného diskurzu k diskurzu znevýhodnenia, čo bolo spojené s možnosťou výberu a 2. premena vnímania rozvoja z industrializácie a modernizácie na pomoc masám, predovšetkým pochádzajúcim z vidieka*. Rogers však upozorňuje, že „vzhladom k tomu, že problém s formálnou edukáciou bol v diskusii konštruovaný rozličnými partnermi rôznymi spôsobmi, funkcie prisúdené neformálnej edukácii sa líšili.“ (s. 68)

V druhej časti sa autor sústreďuje na diskusiu o charaktere neformálnej edukácie. Na základe preskúmania rozličných kontextov a uplatnení v praxi rozoznáva štyri základné typy prístupov k neformálnej edukácii (s. 69):

- a) *Advokáti*, ktorí videli neformálnu edukáciu ako všetko vzdelávanie mimo formálneho systému (extra-formálna).

---

⁹ EURYDICE: Science Teaching in Schools in Europe. Policies and research. EK 2006. 92 s. ISBN 92-79-01923-6

- b) *Ideológovia*, ktorí videli neformálnu edukáciu vo svojej podstate ako protikladnú k formálnej edukácii (anti-formálna).
- c) *Empirici*, ktorí sa pozerali na neformálnu edukáciu v praxi a vyhlasovali ju za viac-menej rovnakú s formálnou edukáciou (para-formálna).
- d) *Pragmatici*, ktorí videli možnosti neformálnych prvkov v rámci formálnej edukácie (intra-formálna).

Podľa Rogersa, veľká diskusia o neformálnej edukácii skončila začiatkom 90-tych rokov 20. storočia. Príčiny vidí v dvoch skutočnostiach: 1. *s nárastom alternatívnych prístupov k vzdelávaniu stratila svoje prvotné miesto v debate o potrebe reformy formálnej edukácie* a 2. *uskutočnenie istých reformných zmien vo formálnej edukácii a tým pádom zníženie významu konceptu neformálnej edukácie ako takej*.

Tretia časť publikácie je venovaná prípadovým štúdiám súčasných programov, ktoré deklarujú, že sú programami neformálnej edukácie v rozvojových krajinách. Veľký rozsah a rozdielnosť týchto programov ako aj rozličný vzťah k formálnej edukácii podľa Rogersa poukazuje na to, že súčasný koncept neformálnej edukácie je a-teoretický a chýba mu jasný logický rámec.

Vo štvrtjej časti publikácie autor vyslovuje potrebu rekonceptualizácie termínu *neformálna edukácia*. Odporúča vidieť formálnu, neformálnu a informálnu edukáciu ako tri zložky jedného kontinua a nie ako tri samostatné kategórie. Zároveň, s využitím teórie organizácie (sociológia) a skupinovej dynamiky (sociálna psychológia), ktoré často narábajú s pojmami formálny (organizácia, skupina) a neformálny (organizácia, skupina) prináša do diskusie aspekt kontextualizácie. Preto navrhuje nasledovné delenie (s. 261):

- *formálna edukácia*: edukácia, ktorá je značne dekontextualizovaná, neadaptovaná individuálnym študujúcim účastníkom;
- *neformálna edukácia*: edukácia, ktorá je čiastočne dekontextualizovaná a čiastočne kontextualizovaná (flexibilné školovanie);
- *informálna edukácia*: edukácia, ktorá je vysoko kontextualizovaná, individualizovaná a vykonávaná v malom meradle (participatívna edukácia).

Pre úplnosť uvádzame, že podľa Rogersa (s. 258), *flexibilné vyučovanie* (flexible schooling) predstavuje „štandardizované edukačné programy adaptované limitovaným spôsobom na miestne potreby. Ide o programy, ktoré môžu byť buď na kontext senzitívne (context-sensitive) alebo kontextu prispôsobené (context-adjusted), upravené, aby naplnili miestne podmienky, ale stále zreteľne štandardizované;“ a *participatívna edukácia* (participatory education) predstavuje „programy, ktoré sú vysoko participatívne, adaptované potrebám určitej skupiny účastníkov v každom ohľade – kurikulum, vzdelávacie-učebné materiály, dĺžka programu, časové rozvrhnutie, metódy hodnotenia atď.“

Na konci publikácie autor prichádza k záveru, že napriek tomu, že nejestvuje konsenzus v definovaní neformálnej edukácie, je prínos debaty o neformálnej edukácii v tom, že „je výzvou všetkej edukácii z hľadiska moci – kto kontroluje proces a rovnako formát?“ Túto otázku považuje za „radikálny element“, ktorý neformálna edukácia ponúka formálnej a informálnej edukácii.

Peter Lenčo